

1. בתלמוד בבלי מסכת פסחים דף ז עמוד ב
דכולי עלמא מיהא חמץ משש שעות ולמעלה, אסור, מנלן?
אמר אביי: תרי קראי כתיבי, כתיב שבעת ימים שאור לא
ימצא בבתיכם (אפילו שעה אחת בתוך השבעת ימים, וכתיב אך ביום
הראשון תשביתו - הרי שהה בו שעה אחת.) וכתיב אך ביום הראשון
תשביתו שאר מבתיכם. הא כיצד? לרבות ארבעה עשר
לביעור (דעל כרחיך האי הראשון - ראשון קודם לכל שבעה קאמר, דהיינו
ארבעה עשר). - ואימא לרבות ליל ארבעה עשר לביעור!
- ביום כתיב - ואימא מצפרא! - אך חלק. (אכין ורקין מיעוטין,
אלמא: מקצת היום מותר ומקצתו אסור, ומעתה יש לנו לחלק: חציו לאיסור
וחציו להיתר)

2. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף יא עמוד ב
משנה. רבי מאיר אומר: אוכלים כל חמש, ושורפין בתחלת
שש. רבי יהודה אומר: אוכלין כל ארבע, ותולין כל חמש,
ושורפין בתחלת שש ... אלא אמר רבא: גזירה משום יום
המעונן (שאין חמה זורחת, ואין יכולין לבדוק בחמה). אי הכי, אפילו
בארבע שעות נמי לא ניכול! - אמר רב פפא: ארבע זמן
סעודה לכל היא. (והכל בקיאים בה.)

3. רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק א הלכה ט
ואסרו חכמים לאכול חמץ מתחלת שעה ששית כדי שלא יגע
באיסור תורה, ומתחלת שעה ששית יהיה החמץ אסור
באכילה ובהנייה כל שעה ששית מדברי סופרים ושאר היום
משביעית ולמעלה מן התורה. שעה חמישית אין אוכלין בה
חמץ גזרה משום יום המעונן שמא יטעה בין חמישית לששית,
ואינו אסור בהנייה בשעה חמישית

4. שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תמג סעיף א
חמץ מ' שעות ולמעלה ביום י"ד, אסור בהנאה, (אפי' חמצו
של א"י אסור ליהנות ממנו) (טור סימן ת"ן וריב"ש סימן י"ח
ת"/), ואסרוהו חכמים שתי שעות קודם דהיינו מתחלת שעה
חמישית, ומיהו כל שעה חמישית מותר בהנאה

ביטול וביעור

5. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ז עמוד ב
בדיקת חמץ מדרבנן הוא, דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי
ליה (דכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו, והשבתה דלב היא השבתה.)

6. ר"ן על הרי"ף מסכת פסחים דף א עמוד א
כך הוא עיקרן של דברים שזה שאמרה תורה תשביתו יכול
להתקיים בא' מב' דברים או שיבטל בלבו כל חמץ שיש
ברשותו ויוציאו במחשבתו מרשותו וסגי בהכי מדאורייתא
אפי' בחמץ הידוע לו או אם לא בטלו בלבו כלל צריך מן
התורה שיבדוק אחריו בכל מקום שהוא רגיל להמצא שם
ויבערנו מן העולם וביעור זה הוא שנחלקו במה יבערנו
ולפיכך כל שאינו מבטל חייב לבדוק כדי שלא יעבור עליו בבל
יראה ובל ימצא ... והיינו למי שאינו מבטל אבל למי שמבטל
סגי בהכי אלא מפני שבטול זה תלוי במחשבתו של בני אדם
ואין דעותיהן שוות ואפשר שיקלו בכך ולא יוציאוהו מלבן
לגמרי ראו חכמים להחמיר שלא יספיק בטול והצריכוהו
בדיקה וביעור שהוא מספיק ג"כ מן התורה או מפני שחששו
שאם ישהנו בתוך ביתו יבא לאכלו

7. רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ב הלכה ב - ג
ומה היא השבתה זו האמורה בתורה היא שיבטל החמץ בלבו
ויחשוב אותו כעפר וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל, ושכל
חמץ שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל.
ומדברי סופרים לחפש אחר החמץ במחבואות ובחורים

ולבדוק ולהוציאו מכל גבולו, וכן מדברי סופרים שבדוקין
ומשביתין החמץ בלילה מתחלת ליל ארבעה עשר לאור הנר

בדיקת חורין וסדקין

8. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ב עמוד א
משנה. אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר. כל
מקום שאין מכניסין בו חמץ - אין צריך בדיקה.

9. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ז עמוד ב
לאור הנר וכו'. מנא הני מילי? אמר רב חסדא: למדנו מציאה
ממציאה, ומציאה מחיפוש, וחיפוש מחיפוש, וחיפוש מנרות,
ונרות מנר. מציאה ממציאה - כתיב הכא שבעת ימים שאר
לא ימצא בבתיכם וכתיב התם ויחפש בגדול החל ובקטן כלה
וימצא. ומציאה מחיפוש ידידיה, וחיפוש מנרות - דכתיב בעת
היא אחפש את ירושלים בנרות, ונרות מנר, דכתיב נר
(אלהים) [ה'] נשמת אדם חפש כל חדרי בטן.

10. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ז עמוד א
בין לרבי יהודה ובין לרבי מאיר חמץ אינו אסור אלא משש
שעות ולמעלה, ונבדוק בשית! וכי תימא: זריזין מקדימין
למצות - נבדוק מצפרא! ... אמר רב נחמן בר יצחק: בשעה
שבני אדם מצויין בבתיהם, ואור הנר יפה לבדיקה.

11. שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תלא סעיף א
בתחלת ליל י"ד בניסן בודקים את החמץ לאור הנר, בחורין
ובסדקין, בכל המקומות שדרך להכניס שם חמץ.

12. משנה ברורה סימן תלא ס"ק א
(א) בתחלת ליל וכו' - פי' תיכף אחר יציאת הכוכבים שיש
עדיין קצת מאור היום ראוי להתחיל לבדוק כדי שלא יתירשל
או שלא ישכח:

13. דרשו סימן תלא הערה 6
ולענין בדיקת חמץ לאור פנס חשמלי, דעת הגרי"ש אלישיב
שמותר לבדוק לאורו אם הוא דק ומאיר בחורים וסדקים ואינו
מסנוור, וכן דעת הגר"מ פיינשטיין וכתב שעדיף מנר

14. הליכות שלמה פסח פרק ה סעיף יא
כשאי אפשר לבדוק לאור הנר יבדוק על ידי פנס חשמלי
(והיינו פנס דק המאיר היטב בחורין ובסדקין, אך לא פנס
המאיר בחזקה באופן שמטשטש הראיה. אבל כשאפשר בנר
אין נכון כלל לחפש דרכים אחרות אלא יבדוק לאור הנר כדתנן
במתניתין, ומיהו כשדולק או החשמל בבית בשעת הבדיקה
אין צריך לכבותו.)

15. חזון עובדיה עמוד לח
ופנס כיס קטן שיכול להכניסו לחורים וסדקים, וכן נר חשמלי
קטן שאפשר לטלטלו בכל פנות הבית, מותר לבדוק בהם
בשעת הצורך שאין לו נר אחר כשר, ויכול גם כן לברך עליהם.
ואין זה דומה לאבוקה

16. שו"ת שבט הלוי חלק א סימן קלו
ושאלתך אם אני משתמש לאור האלקטרי בשעת בדיקה,
הוא ג"כ ע"ד הנ"ל, בדרך כלל אנו רגילים לעשות הכל לאור
הנר בלבד, אבל פשוט שאם חסר לנו לטיב הבדיקה
משתמשים בו כי העיקר הוא לבדוק כדת וכהלכה ואור הנר
הוא רק מכשיר למצוה.

17. שו"ת אור לציון חלק ג - הערות פרק ז - דיני בדיקת חמץ הערה ח
ולכאורה היה מקום לומר, שאף בנר חשמלי אפשר להשתמש
לבדיקת חמץ, ובלבד שנכנס לחורין וסדקין, וכגון פנס חשמלי
צר, כמבואר בפסחים דף ח' ע"א, שצריך שיהא נר הנכנס
לחורין וסדקין. אלא שעדיין יש להסתפק לענין נר חשמל,

דהא על כל פנים מתרחק מתחלת הזמן שהוא בתחלת הלילה, וכן נראה מהרמב"ם, וכן מוכח מהט"ז ובית מאיר, מכל מקום יש להקל בחצי שעה שקודם הזמן:

26. משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תלא סעיף ב (ח) עד שיבדוק - ולענין תפלת מעריב אותן המתפללים מעריב בזמנו בצבור יתפללו מקודם דטורח לקבצן אח"כ וגם אין לחוש כ"כ שישכח לבדוק שהרי תפלה היא דבר קבוע ואין שייך בו שמא ימשוך והמתפלל בביתו יתן לאחר לבדוק והוא יתפלל דע"ז יקיים שניהם בזמנם ואי ליכא אחר יתפלל תחלה אכן אם הוא רגיל להתפלל לעולם ביחיד יבדוק תחלה דכיון דרגיל בכך לא חיישינן כ"כ שמא ישכח והח"י כתב דלעולם יתפלל תחלה דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם:

27. משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תלא סעיף ב (ט) ואם התחיל ללמוד - וה"ה שאר מלאכות:

(י) מבעוד יום - בזמן ההיתר ולכן אין צריך להפסיק דאפילו בק"ש שהיא דאורייתא קי"ל בסימן רל"ה דאם התחיל בהיתר אינו מפסיק עי"ש ואם התחיל בזמן האיסור לכו"ע פוסק דבדיקת חמץ היא דאורייתא כ"ז שלא ביטל ובדאורייתא פוסק כמ"ש בסימן רל"ה: (שער הצינון: מגן אברהם, ואף דמדאורייתא אין החיוב לבדוק ולבער רק דוקא סמוך לחצות היום, כיון דעיקר חיובו מדאורייתא אלא שחכמים הקדימו לשעה שבני אדם מצויים בבתייהם כדאורייתא דמ"א.)

(יא) שצריך להפסיק - אף דהתחיל בהיתר. וטעמם דעיקר מצוה לכתחלה קבעו חכמים בתחלת הלילה וע"כ צריך להפסיק כדי שיתקיים המצוה כתקונה:

(יב) וכן נ"ל עיקר - וה"ה לשאר מלאכות. ומ"מ נראה דאין צריך להפסיק אלא כשיגיע הזמן של צאת הכוכבים:

28. תשובות והנהגות כרך ב סימן ריד

והנה עיקר הדין בדיקה הוא בהתחלת הלילה וכדאיתא בשו"ע או"ח סי' תלא ס"א ש"בתחילת ליל י"ד בניסן" בודקין את החמץ, וכמבואר במשנה אור לארבעה עשר בודקין, ופירש הראב"ד שזמן בדיקת חמץ לפני שחשיכה כשיש מאור היום קצת וכן בירושלמי מבואר ג"כ שהוא לפני שחשיכה ממש מדרשה ד"ושמרתם" דהיינו שהיום והלילה משומרים ע"ש ויעויין מה שביארנו בזה במועז"ז ח"ד סימן רפ"ו, ע"ש. ואין זה מדין זריזין גרידא רק שזהו עיקר זמנה, אבל מאידך גיסא הן אמנם מדינא בדיקה מועיל באשה אף שנשים עצלניות הן וכמבואר בירושלמי מובא בתוס' (ד: ד"ה בדיקה דרבנן), מ"מ בבדיקת חמץ הקילו שאינו אלא מדרבנן, אבל בודאי עדיף באיש שמכיר היטב ההלכות ואחראי יותר בבדיקה, וכמ"ש במ"ב סימן תל"ב סק"ח. אמנם בזמנינו נשתנה המצב, וישראל קדושים הם ונשים צדקניות וגוררות מהכתלים ומנקין היטב לפני הבדיקה, וטורחות במצוה זו הרבה יותר מכפי החיוב מהדין. והיום אין הבדיקה דהאיש אלא לקיום המצוה, אבל הכל כבר נבדק קודם, ואם כן בנשים דידן מועיל שתהיה שליח ובפרט כשבא מאוחר מאד והוא עייף לא עדיף מבדיקתה, לכן ממנה אותה לשליח והיא תבדוק בזמנה כמצותה רק שישביר לה היטב מהו חובת בדיקה ואף שיש סברא אולי כיון שבדקה אין בדיקה מצידה מועיל כ"כ, שסומכת על בדיקתה הקודמת, ולא מדקדקת עכשיו כפי הצורך, מ"מ מן הדין נראה שמועיל בדיקתה שלא חילקו חז"ל והכל נאמנין על בדיקת חמץ.

אמנם חזיתי שהוא משתוקק לקיים מצות בדיקה ואינו מוכן לוותר, לכן צידדתי שתבדוק בשליחותו דוקא בזמנה בליל י"ד כל החדרים חוץ מאחד ותברך, וכשהוא בא מעבודתו קרוב לחצות יבדוק רק החדר ששיירה בברכה, שלא נתכוונה על אותו חדר בברכתה, ויברך כיון שעדיין לא נבדק ויקיים מצות בדיקה ויבטל, ושניהם יקיימו מצות בדיקה וביטול, ואף שלכאורא יש לאוסרו במלאכה מזמן בדיקה משום החדר שנותר עבורו לחובת בדיקה, מ"מ הלוא ממנה אותה שליח גם לאותו החדר אם לא יגיע גם בשעה מאוחרת, וכיון שכאן טוען שזהו פרנסתו ועלול להזיק לו הרבה לעתיד אם יאבד אפילו לילה דבדיקה שאינו עוסק במלאכה יש להקל כן.

שאעפ"י שלפי פשוטם של דברים כל שמאיר את המקום ואף את החורין וסדקין שוב אין חשש, (וראה בשו"ע שם סעיף א', שאכסדרה שאורה רב, אם בדקה לאור החמה דיו), מכל מקום כיון שמצינו בגמ' דף ז' ע"ב שדרשו מה שצריך נר לבדיקת חמץ, דילפינן מציאה ממצוייה ומציאה מחיפוש וחיפוש מנרות ונרות מנר דכתיב נר ה' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן, וע"ש בגמ' שהאריכה בזה שם ובדף ח' ע"א, אפשר שיש קפידא שתהא הבדיקה דוקא בנר, ואפשר שלענין זה נר חשמלי לא מהני, ובעיני דוקא נר רגיל שיש בו פתילה, והסליל הנמצא בתוך המנורה לא חשיב כפתילה של נר רגיל, כי אינו דולק, אלא יש בו אש ואינו כלה, וצ"ע בזה. ועל כן מי שאין לו נר רגיל יבדוק בנר חשמלי, אך מספק לא יברך על הבדיקה.

שלא לעשות מלאכה לפני הבדיקה

18. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ד עמוד א

אמר אביי: הילכך, האי צורבא מרבנן לא לפתח בעידינה באורתא (לא יתחיל בגירסא אם קבע עת לתורה בלילות לא יתחיל להתעסק בשמעתתא). דתליסר דנגהי ארבסר (לילי יציאת שלשה עשר שהוא כניסת ארבעה עשר והוא ליל בדיקת חמץ), דלמא משכא ליה שמעתיה ואתי לאימנועי ממצוה.

19. מגיד משנה הלכות חמץ ומצה פרק ב הלכה ג

וכתבו בתוספות מכאן נראה שאסור לאכול בליל י"ד קודם בדיקה דילמא אתי לאימשוכי עד כאן. ונראין דבריהם דכ"ש הוא:

20. דרכי משה הקצר אורח חיים סימן תלא

ולהכי נקט התנא בלשון אור שצריך לבדוק בעוד אור שלשה עשר קיים במקצת כדי שלא יתירש וישכח.

21. שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תלא סעיף ב

יזהר כל אדם שלא יתחיל בשום מלאכה ולא יאכל, עד שיבדוק. ואפילו אם יש לו עת קבוע ללמוד, לא ילמוד עד שיבדוק; ואם התחיל ללמוד מבעוד יום, אין צריך להפסיק. (ויש אומרים שצריך להפסיק, וכן נראה לי עיקר).

22. משנה ברורה סימן תלא ס"ק ה

(ה) שלא יתחיל בשום מלאכה וכו' - ואפילו חצי שעה שקודם הזמן אסור דלמא אתי לאמשוכי וה"ה דאסור לכנוס למרחץ ובכל הדברים הנזכרים לעיל בסימן רל"ב. ומי ששכח לבדוק בלילה אסור ביום בכל הדברים עד שיבדוק [אחרונים]:

23. משנה ברורה סימן תלא ס"ק ו

(ו) ולא יאכל - וטעימה בעלמא שרי והיינו פת כביצה ולא יותר או פירות אפילו הרבה וכמו שכתבנו בסוף סימן רל"ב עיין שם במ"ב ועיין בבה"ל דפירות הרבה אינו מותר רק בהחצי שעה שקודם הבדיקה אבל משהגיע זמן הבדיקה גם ע"י פירות אין נכון לשהות הרבה:

24. משנה ברורה סימן תלא ס"ק ז

(ז) לא ילמוד - גם בזה יש אוסרין אף בחצי שעה שמקודם דלמא אתי לאמשוכי הרבה אם לא שביקש לאחד שיזכירנו כשיבוא הזמן ויש מתירין לענין לימוד מקודם ורק בהגיע הזמן של צה"כ אסור. ואף להאוסרין (ז) אינו אסור אלא בלומד בביתו אבל הלומדין שיעור הלכה בביהמ"ד אחר התפלה מותר דהלא יהא מוכרח בודאי לבא לביתו ומ"מ אף זה אינו מותר אלא הלומד בלא פלפול אבל בפלפול חיישינן בכל גווני דלמא אתי לאמשוכי:

25. שער הצינון סימן תלא ס"ק ז

(ז) מגן אברהם בשם ראב"ח, ומשמע דאף בהגיע הזמן מותר, והפרי חדש מפקפק עליו עיין שם משום לא פלוג, וגם